

Občianske združenie Tobiáš, Solivarská 60, Prešov 080 05

KOMPARÁCIA OBSAHU VÝCHODÍSK ŠTÁTU VO VZŤAHU K REFORME INKLUZÍVNEHO VZDELÁVANIA

kolektív autorov

*Tento dokument bol vytvorený v rámci projektu “Zefektívnenie verejných politík
s dopadom na predprimárne vzdelávanie sociálne znevýhodnených skupín”.*

2019

Text neprešiel jazykovou ani grafickou úpravou.

5. KOMPARÁCIA OBSAHU VÝCHODÍSK ŠTÁTU VO VZŤAHU K REFORME INKLUZÍVNEHO VZDELÁVANIA

	Učiaci sa Slovensko ¹	NPRVV ²
Východiská	Inkluzívne vzdelávanie: definuje podľa medzin. dokumentov (viď NPRVV) „...vzdelávacie príležitosti boli celoživotne dostupné pre každého jednotlivca, ich dostupnosť bola zabezpečená rovným prístupom k vzdelávaniu a v prípade potreby aj opatreniami na vyrovnanie šancí so zreteľom na deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, sociálne vylúčených spoločností a deti so zdravotným znevýhodnením.“ Rané vzdelávanie a starostlivosť je jedna z kľúčových oblastí z hľadiska vplyvu na rozvoj spoločnosti, pretože sa v ňom kladú základy úspešnosti výchovy a vzdelávania v predškolskom veku, v základnom vzdelávaní, strednom vzdelávaní až po vzdelávanie na vysokých školách. Bez primeranej dostupnosti vzdelávania nemožno povedať, že zabezpečuje kvalitu pre všetkých a naopak, dostupnosť bez vysokej kvality je iba polovičným naplnením cieľa.	Vychádza z medzinárodne uznávanej definície inkluzívneho vzdelávania (explicitne ju uvádza na s. 6)³ „Koncept inkluzívneho vzdelávania členovia PS považujú za širší a obsažnejší ako koncept integrovaného vzdelávania. Kým pri integrácii ide predovšetkým o fyzické začleňovanie detí so znevýhodnením do bežných škôl hlavného vzdelávacieho prúdu, pri inklúzii ide najmä o naplnenie základného práva na prístup všetkých ku vzdelávaniu čo najvyššej kvality, ktoré vo svojej obsahovej zložke zahŕňa aj hodnotový aspekt a v prístupe ku skupinám a osobám so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami rešpektuje princípy spravodlivosti (férovosti) a rovnosti šancí. Inkluzívne vzdelávanie je možné pochopiť len v komplexnosti a celistvosti, v ktorej sa vzájomne dopĺňajú a prelínajú jednotlivé stupne (od predškolskej starostlivosti po ďalšie vzdelávanie) a kde je v rovnováhe vedomostná, výkonová a hodnotová zložka vzdelávacích štandardov. Vo vzťahu k osobám so špeciálnymi potrebami, resp. osobám iným (odlišným od väčšiny na základe ľubovoľných znakov), dôležitejšie ako fyzická integrácia je vzájomné spoznávanie, budovanie rešpektu,

¹ Učiaci sa Slovensko, Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania; MŠVVaŠ SR; 2017

² Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania, Kvalitné dostupné vzdelanie pre Slovensko, NPRVV 2017 – 2027; MŠVVaŠ SR 2018

³ Odporúčania pracovnej skupiny pre inkluzívne vzdelávanie Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť z 14. 6. 2011 v bode 4 uvádzajú: „Pri definícii pojmu inkluzívne vzdelávanie pracovná skupina vychádza z príslušných dokumentov UNESCO (Policy Guidelines on the Inclusion in Education, 2009), Rady Európy a Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho vzdelávania.“

	Pozornosť pre potreby detí vo veku do 3 rokov, návrh na predĺženie povinného vzdelávania o jeden rok smerom dole, teda od veku 5 rokov veku dieťaťa, ktoré sa bude plniť primárne v materskej škole, to sú piliere na úspešné zvládnutie výchovy a vzdelávania na základnej škole. „...že rómske deti prichádzajú na zaškolenie motoricky, emočne, kognitívne aj jazykovo nepripravené na žiaducu úroveň, ich osobnosť je na svoj vek nezrelá, častokrát prichádzajú do školy neskôr, ako by mali.“ „Materských škôl je vďaka demografickému poklesu v minulosti a rušení vtedy prebytočných kapacít nedostatok...“ „Financovanie predprimárnej starostlivosti je decentralizované, financované samosprávami v rámci originálnych kompetencií, čím štát skoro úplne stratil priamy vplyv...“ Štát nepodporuje rozvoj služieb deťom od 0 do 6 rokov ani priamou finančnou podporou, ani podporou cestou samospráv. Nepodporuje systematicky ani vznik metodických materiálov pre zriaďovateľov zariadení pre deti do 3 a pre deti zdravotne alebo sociálne znevýhodnené, ani pre rodičov. Ukazuje sa, že situácia v období predprimárneho vzdelávania prináša komplikácie a nezodpovedá aktuálnym potrebám detí, rodičov ani škôl... V prvom rade ide o počet detí, čo navštevujú predprimárne vzdelávanie. Hrubá zaškolenosť do materskej školy u nás je dlhodobo relatívne nízka,... Veľká časť detí chodí do materských škôl, ďalšia časť by do nich chcela chodiť, ale kvôli obmedzeným kapacitám nemôže a časť detí rodičia do predprimárneho vzdelávania nechcú zahrnúť... Dnes je tak stále relatívne veľký podiel detí, čo nechodí do MŠ,... dôležitosť predškolskej stimulácie detí v	uznania a rozvíjanie vzájomných sociálnych kontaktov, vrátane vytvárania inkluzívneho prostredia v celej spoločnosti. Plne inkluzívne vzdelávanie je cieľ v budúcnosti, ku ktorému by mala spoločnosť smerovať postupnou tvorbou ľudských zdrojov, materiálnych podmienok a inštitucionálneho zázemia.“
--	--	---

	materskej škole ako nevyhnutná podmienka úspešného začatia plnenia povinnej školskej dochádzky... Deti, ktoré absolvujú predškolskú prípravu v materskej škole sú vo všeobecnosti lepšie pripravené pre požiadavky základných škôl, ako deti, čo do materskej školy nechodili... Chýba funkčný komplexný systém služieb ranej starostlivosti a včasnej intervencie rešpektujúci zásadu celostného prístupu k deťom a ich rodinám... Jestvujúci systém starostlivosti a vzdelávania detí od 0 do 6 rokov spolu s nedostatočnou podporou rodín mnohokrát negatívne zasahuje sociálnu mobilitu občanov, najmä tých zo sociálne znevýhodneného prostredia... Štát neimplementuje komplexné, dlhodobé a konsolidované opatrenia a programy zamerané na zníženie vplyvu socioekonomických faktorov na vzdelávanie detí v ranom veku, nezabezpečuje pripravenosť detí na ďalšiu fázu vzdelávania v základnej škole a kontinuitu medzi predprimárnym a primárnym vzdelávaním. Stále dopúšťa rezortizmus a dôsledne nevyžaduje synergie čiastkových programov, ktoré sa financujú z verejných financií, vrátane európskych fondov. Slovensko je jednou zo siedmich krajín v Európe, z celkového počtu 38 jurisdikcií, ktorá neposkytuje garanciu ranej starostlivosti a vzdelávania svojim deťom...”	
Vízia		V záujme dosiahnutia cieľov NPRVV je potrebné rozvíjať systém výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike tak, aby: - každý človek mal dostatok možností a podnetov rozvinúť svoj potenciál v celoživotnom procese učenia sa,

		- boli vytvorené vhodné podmienky na rovnoprávne vzdelávanie všetkých občanov Slovenskej republiky vrátane príslušníkov národnostných menšín, - vzdelávacie príležitosti boli celoživotne dostupné pre každého jednotlivca, ich dostupnosť bola zabezpečená rovným prístupom k vzdelávaniu a v prípade potreby aj opatreniami na vyrovnanie šancí so zreteľom na deti zo sociálne znevýhodneného prostredia, sociálne vylúčených spoločností a deti so zdravotným znevýhodnením, - ľudia mohli nadobúdať vzdelanie, ktoré im umožní všestranný rozvoj a napĺňanie individuálnych osobných cieľov so zreteľom na potreby spoločnosti, podporu spoločenskej súdržnosti a ekonomickú prosperitu, - súčasťou učenia sa každého jednotlivca bolo aj formovanie systému hodnôt a postojov, ktoré vychádzajú z princípov demokratického spoločenského poriadku, základných práv a slobôd a pripravujú ho na život v demokratickej a pluralitnej spoločnosti, - formálne vzdelávanie bolo významnou, nie však jedinou podporovanou formou zmysluplného učenia sa, pretože človek sa učí aj prostredníctvom neformálneho vzdelávania a informálnym učením sa, - vzdelávacie programy boli neustále zdokonaľované a inovované na základe funkčných mechanizmov spätnej väzby a jej vyhodnocovania, - tento systém podporoval participáciu a kooperáciu všetkých aktérov vo vzdelávaní vrátane detí a žiakov, - akékoľvek významnejšie zmeny v systéme sa uskutočnili až na základe širokej odbornej a verejnej diskusie, v ktorej sa dosiahne čo najširšia spoločenská dohoda.
Strategické ciele	<i>Efektívne fungujúce regionálne školstvo poskytujúce kvalitnú výchovu a vzdelávanie, reagujúce na aktuálne i očakávané potreby jednotlivca a spoločnosti a osobitne na potreby</i>	1. Zvýšenie kvality výchovy a vzdelávania

	<i>hospodárskej praxe, dostupné pre všetky vrstvy spoločnosti, poskytujúce deťom a žiakom radosť zo získavania vedomostí a ich osobného rastu, ako i základ zdravého životného štýlu a zabezpečujúce učiteľom postavenie a ohodnotenie zodpovedajúce mimoriadnemu významu ich práce.</i>	2. Zvýšenie dostupnosti kvalitnej výchovy a vzdelávania 3. Modernizácia výchovy a vzdelávania Ad. 1 „...V oblasti regionálneho školstva ide aj o presun, resp. navrátenie niektorých kompetencií pod rezort školstva s cieľom optimalizovať nastavenie systému v rámci celej SR...“ Ad 2: „...NPRVV navrhuje aj zvýšenie inkluzívnosti našich škôl vo vzťahu k žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, zdravotným znevýhodnením a žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia.... NPRVV venuje pozornosť potrebám detí a vytvoreniu dostupnosti miest v predprimárnom vzdelávaní pre každé dieťa. Okrem iného navrhuje predĺženie povinného vzdelávania o jeden rok smerom dole, teda od veku 5 rokov veku dieťaťa, ktoré sa bude plniť primárne v materskej škole a predpokladom pre úspešné zvládnutie výchovy a vzdelávania v základnej škole, s postupným výhľadovým predĺžením o ďalší rok, teda od veku 4 rokov dieťaťa.“
Prierezové priority		1. Integrácia a inklúzia marginalizovaných rómskych komunít a študentov zo sociálne znevýhodneného prostredia 2. Prepojenie systému výchovy a vzdelávania s potrebami ekonomiky a trhu práce 3. Rozvoj systému neformálneho vzdelávania. Ad 1: „Vo všeobecnosti sú opatrenia NPRVV v mnohom inšpirované fínskym modelom výchovy a vzdelávania, ktorý patrí medzi medzinárodne najuznávanejšie modely a dlhodobo dosahuje popredné miesta v medzinárodných testovaniach vzdelávacích výstupov. Výsledný model by mal ďalej redukovať stupeň

		segmentácie a segregácie slovenského vzdelávacieho systému a zvýšiť mieru integrácie a inklúzie....
Čiastkové ciele	Cieľ 1-03 Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia a zo sociálne vylúčených spoločností. Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia a sociálne vylúčených spoločností dostávajú účinnú podporu na dosiahnutie významne lepších výsledkov vo vzdelávaní, predčasne neukončujú vzdelávanie na základnej škole a pokračujú vo vzdelávaní na vyšších stupňoch Cieľ 1-05 Podmienky na vzdelávanie príslušníkov národnostných menšín Sú vytvorené vhodné podmienky na plnenie povinného vzdelávania pre príslušníkov národnostných menšín v ich materinskom jazyku alebo s vyučovaním ich materinského jazyka. Cieľ 1-07 Predškolské vzdelávanie a výchova Predškolské vzdelávanie je garantované pre deti od 3 rokov a je povinné pre deti od 5 rokov. Nadväzuje na rozvinuté rané vzdelávanie a starostlivosť a na komplexný systém služieb ranej starostlivosti a včasnej intervencie pre deti od 0 do 3 rokov.	5. Školstvo dostupné pre všetkých
Opatrenia/Aktivity	1-03.01 Vytvoriť doplnkovú časť stratégie rozvoja inkluzívneho vzdelávania zameraného na vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia a zo sociálne vylúčených spoločností a jej implementačný plán. 1-03.02 Vytvoriť rozširujúce charakteristiky inkluzívnej školy pre vzdelávanie detí zo sociálne znevýhodňujúceho prostredia a sociálne vylúčených spoločností.	Zavedenie povinného predprimárneho vzdelávania v materskej škole pre každé dieťa jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky v základnej škole Zavedenie právneho nároku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa od 3 rokov Odstránenie finančných bariér prístupu detí z rodín s nízkym príjmom k predprimárnemu vzdelávaniu

1-03.03 Vytvoriť v spolupráci s Úradom splnomocnenca vlády pre rómske komunity a príslušnými rezortnými ministerstvami štruktúrovanú vedomostnú bázu vyhodnotením a skonsolidovaním výsledkov všetkých projektov zameraných na rómske komunity, uskutočnených v SR v programovacom období 2007 – 2013 a na základe nej vytvoriť plán výskumných a projektových aktivít v oblastiach, ktoré doposiaľ neboli pokryté. 1-03.04 Vytvoriť špecifické programy ranej starostlivosti a včasnej intervencie zohľadňujúce špecifické potreby detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a sociálne vylúčených spoločenských. 1-05.01 Zohľadniť špecifiká pri vzdelávaní príslušníkov národnostných menšín v legislatíve. 1-05.02 Zabezpečiť učebnice, učebné texty a pracovné zošity, ako aj voľne šíriteľné digitálne učebné zdroje aj v jazyku národnostných menšín. 1-05.03 Zabezpečiť normy a dokumenty aj vo vyučovacích jazykoch škôl pre príslušníkov národnostných menšín. 1-05.04 Zohľadňovať pri rozhodovaní o sieti škôl a minimálnych počtoch žiakov prirodzené nižšie počty žiakov na školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín. 1-05.05 Zohľadniť pri rozpise finančných prostriedkov špecifiká škôl pre príslušníkov národnostných menšín. 1-05.06 Konzultovať zmeny v systéme výchovy a	Prehodnotenie aktuálnych kvalifikačných predpokladov na vykonávanie činností v materských školách Nová forma podpory detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia Vytvorenie stratégie postupného rozvoja inkluzívneho vzdelávania na Slovensku Rozvoj vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku
--	---

	vzdelávania príslušníkov národnostných menšín osobitne aj s občianskymi združeniami a neziskovými organizáciami pôsobiacimi v tejto oblasti. 1-07.01 Vytvoriť v spolupráci ministerstva školstva s rezortom zdravotníctva, práce, sociálnych vecí a rodiny komplexný systém zdravotnej, psychologickkej a sociálnej depistáže detí od 0 do 6 rokov. 1-07.02 Vytvoriť sústavu zariadení pre deti od 0 do 3 rokov, ktoré budú v prípade požiadavky poskytovať deťom ranú starostlivosť a vzdelávanie. 1-07.03 Zabezpečiť ukotvenie právneho nároku na predprimárne vzdelávanie dieťaťa od 3 do 6 rokov a garantovať dostupnosť zariadení predprimárneho vzdelávania od 3 rokov pre každé dieťa. 1-07.04 Predĺžiť povinné vzdelávanie na 11 rokov a stanoviť jeho začiatok vo veku 5 rokov. 4-01.09 Alokovať dodatočné zdroje na zabezpečenie práv príslušníkov národnostných menšín na vzdelávanie v ich jazyku alebo vyučovanie ich jazyka. 4-02.03 Vrátiť kompetencie v oblasti riadenia a financovania pod ministerstvo školstva. „...aby sa odstránila dvojkoľajnosť riadenia s ministerstvom vnútra... definujú riadiace kompetencie ministerstva školstva vo vzťahu k prednostom okresných úradov v sídle kraja, resp. voči ich odborom školstva v oblasti vzdelávania, vrátane finančných	
--	---	--

	tokov,“	
Odporúčania		

	Stratégia pre integráciu Rómom 2020⁴	Aktualizované akčné plány Stratégie na roky 2019-2020⁵
Východiská	Nejednoznačnosť definície žiaka zo SZP Absencia národnostného školstva Minimálny počet asistentov ovládajúcich rómsky jazyk Žiaci z MRK/SZP v školskom systéme zlyhávajú Slabá podpora vstupu do stredného školstva Vysoký podiel žiakov z MRK v špeciálnom školstve Reforma potrebná: -razantné zvýšenie zaškolenosti detí z MRK od 3 rokov v MŠ (potrebná výrazná investícia do predprimárneho vzdelávania a podpora programov starost. ranom veku) -vypracovanie a implem. štandardov desegregácie -vypracovanie konkrétnych modelov školskej inklúzie	<i>Vzdelávací systém nie je dostatočne pripravený reagovať na sociálne znevýhodnenie, vytvárať inkluzívne prostredie a zohľadňovať kultúrne špecifiká a individuálne potreby detí a žiakov.</i> Vplyv socioekonomického prostredia na výkon slovenských žiakov je stále výraznejší ako v priemere krajín OECD. <i>Zlepšenie dostupnosti vzdelania na všetkých vzdelávacích stupňoch, skvalitnenie vzdelávacích postupov a metód, zvýšenie personálnych kapacít škôl a odborných kompetencií pedagógov sú nevyhnutné podmienky na adresnú podporu žiakov zo znevýhodneného prostredia,</i> Potrebné sú proinkluzívne zmeny v hlavnom vzdelávacom prúde, vrátane kvalitného predprimárneho vzdelávania a dostupného celodenného vzdelávacieho systému a individuálnej podpory prostredníctvom tutoringu a mentoringu
Globálny cieľ	Zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu vrátane vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve, ale aj základného, stredoškolského a vysokoškolského	<i>Znížiť rozdiely vo vzdelanostnej úrovni Rómov oproti priemeru populácie zlepšením prístupu detí, žiakov a študentov z RK ku kvalitnému vzdelaniu na všetkých vzdelávacích stupňoch.</i>

⁴ Stratégia Slovenskej republiky pre integráciu Rómov do roku 2020; Bratislava 2011;

⁵ Aktualizované akčné plány na roky 2019-2020

	vzdelávania s osobitným dôrazom na odstránenie segregácie v školách, predchádzať predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a zabezpečiť úspešný prechod zo školy do zamestnania. Realizovať také politiky, ktoré budú odstraňovať rozdiely vo vzdelanostnej úrovni Rómov a ostatnej populácie.	
Čiastkové ciele	Zvýšiť účasť detí zo SZP/MRK v predprimárnom vzdelávaní z približne 18 % (v roku 2010) na 50 % v roku 2020, za predpokladu rozšírenia kapacitnej siete materských škôl a programov výchovy a vzdelávania detí v ranom veku v regiónoch so zvýšeným nárastom rómskeho obyvateľstva, vrátane implementácie programov orientovaných na zlepšenie spolupráce s rodičmi a zvyšovanie počtu asistentov učiteľa v predprimárnom vzdelávaní. Uplatnenie práva na vzdelávanie v rómskom jazyku alebo vyučovanie rómskeho jazyka a podpora rozvoja identity prostredníctvom podpory používania rómskeho jazyka na všetkých stupňoch vzdelávania; zabezpečovanie prípravy učiteľov rómskeho jazyka a literatúry a podporovanie vzdelávania učiteľov vyučujúcich v rómskom jazyku; predchádzanie všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, homofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie; podpora interetnického a interkultúrneho dialógu a porozumenia.	Zvýšiť zaškolenosť detí z RK v predprimárnom vzdelávaní a podporovať programy ranej starostlivosti. Indikátor: Podiel detí vo veku 3 - 6 rokov z domácností v hmotnej núdzi v predprimárnom vzdelávaní na celkovom počte detí vo veku 3 - 6 rokov z domácností v hmotnej núdzi v medziročnom porovnaní vo vybraných okresoch.

